YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)

8 päivänä heinäkuuta 2004 *

Yhdistetyissä asioissa C-502/01 ja C-31/02,

jotka Sozialgericht Hannover (Saksa) (C-502/01) ja Sozialgericht Aachen (Saksa) (C-31/02) ovat saattaneet EY 234 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäviksi saadakseen näissä kansallisissa tuomioistuimissa vireillä olevissa asioissa

Silke Gaumain-Cerri

vastaan

Kaufmännische Krankenkasse — Pflegekasse,

Bundesversicherungsanstalt für Angestellten

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

osallistuessa asian käsittelyyn,

ja

Maria Barth

vastaan

Landesversicherungsanstalt Rheinprovinz,

PAX Famielienfürsorge Krankenversicherungin ja

Bundesministerium für Gesundheit und Soziale Sicherungin

osallistuessa asian käsittelyyn,

ennakkoratkaisun unionin kansalaisten vapaata liikkuvuutta koskevien EY:n perustamissopimuksen ja johdetun oikeuden ja erityisesti sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2.12.1996 annetulla neuvoston asetuksella (EY) N:o 118/97 (EYVL 1997, L 28, s. 1), määräysten ja säännösten tulkinnasta,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja C. W. A. Timmermans sekä tuomarit J.-P. Puissochet (esittelevä tuomari), R. Schintgen, F. Macken ja N. Colneric,

julkisasiamies: A. Tizzano,
kirjaaja: R. Grass,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Kaufmännische Krankenkasse — Pflegekasse, edustajanaan K. Böttcher,

— Saksan hallitus, asiamiehinään C.-D. Quassowski ja M. Lumma (C-31/02),

— Kreikan hallitus, asiamiehinään D. Kalogiros ja G. Alexaki (C-31/02),

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään H. Michard ja H. Kreppel,

ottaen huomioon esittelevän tuomarin kertomuksen,

kuultuaan julkisasiamiehen 2.12.2003 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Sozialgericht Hannover ja Sozialgericht Aachen ovat esittäneet 12.12.2001 ja 18.1.2002 tekemillään päätöksillä, jotka ovat saapuneet yhteisöjen tuomioistuimeen 27.12.2001 (C-502/01) ja 4.2.2002 (C-31/02), EY 234 artiklan nojalla ennakkoratkaisukysymyksiä unionin kansalaisten vapaata liikkuvuutta koskevien EY:n perustamissopimuksen ja johdetun oikeuden ja erityisesti sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2.12.1996 annetulla neuvoston asetuksella (EY) N:o 118/97

(EYVL 1997, L 28, s. 1; jäljempänä asetus N:o 1408/71), määräysten ja säännösten tulkinnasta.

2 Nämä kysymykset on esitetty asiassa, jossa kantajana on Gaumain-Cerri ja vastaajana Kaufmännische Krankenkasse — Pflegekasse (jäljempänä KKH-hoitokassa), ja asiassa, jossa kantajana on Barth ja vastaajana Landesversicherungsanstalt Rheinprovinz, ja joissa on kyse näiden kahden laitoksen tekemistä päätöksistä, joilla kieltäydyttiin vastaamasta vanhuusvakuutusmaksuista, joihin kantajat katsovat olevansa oikeutettuja sellaisina kolmansina henkilöinä, jotka avustavat hoitoa tarvitsevaa henkilöä, joka saa etuuksia hoidon tarpeen kattavasta saksalaisesta sosiaalivakuutuksesta (jäljempänä hoitovakuutus).

Kansallinen lainsäädäntö

3 Hoitovakuutus otettiin Saksassa käyttöön 1.1.1995 alkaen Pflegeversicherungsgesetzillä (hoidon tarpeen kattavasta sosiaalivakuutuksesta annettu laki), josta tuli Sozialgesetzbuchin (sosiaaliturvalaki; jäljempänä SGB) XI osasto. Vakuutuksen tarkoituksena on kattaa kustannukset, jotka aiheutuvat vakuutettujen henkilöiden hoidon tarpeesta eli heidän tarpeestaan turvautua pysyvästi muiden henkilöiden apuun suoriutuakseen jokapäiväisistä toiminnoista (henkilökohtaisesta hygieniasta, ravinnosta, liikkumisesta, asunnosta huolehtimisesta jne.).

4 Kaikilla vapaaehtoisen tai pakollisen sairausvakuutuksen mukaan vakuutetuilla henkilöillä on velvollisuus suorittaa vakuutusmaksuja hoitovakuutusjärjestelmään.

5 Hoitovakuutus antaa ensinnäkin oikeuden etuuksiin, joiden tarkoituksena on kattaa kolmansien henkilöiden suorittamasta kotihoidosta aiheutuneet kulut. Nämä niin sanotut kotihoitoetuudet, joiden suuruus riippuu asianomaisen henkilön tarvitseman hoidon määrästä, voidaan etuudensaajan valinnan mukaan saada joko hyväksyttyjen laitosten hoitopalveluina tai kuukausittaisena avustuksena eli niin sanottuna hoitoavustuksena, eli etuudensaaja voi valita terveydentilaansa nähden soveliaimman tukimuodon.

6 Toiseksi vakuutetulla on hoitovakuutuksen perusteella oikeus korvaukseen hoidosta asuntoloissa tai hoitolaitoksissa, avustuksiin sijaisen hankkimiseksi vakuutetusta tavallisesti huolehtivalle henkilölle tämän lomakausina, avustuksiin ja korvauksiin, jotka kattavat vakuutetun hoidon tarpeesta johtuvat erilaiset kustannukset, kuten erityisvarusteiden ostosta ja asennuksesta sekä asunnon muutostöiden suorittamisesta aiheutuvat kustannukset.

7 Kyseinen vakuutus kattaa lisäksi tietyin edellytyksin vanhuus- ja työkyvyttömyysvakuutusmaksut sekä vakuutettua avustavan kolmannen henkilön tapaturmavakuutusmaksut.

8 Nyt pääasioissa kyseessä olevat oikeusriidat perustuvat juuri kyseiseen vanhuusvakuutusmaksujen suorittamiseen.

Pääasiat ja ennakkoratkaisukysymykset

9 Saksan kansalainen Gaumain-Cerri ja hänen Ranskan kansalaisuuden omaava puolisonsa asuvat Ranskassa ja työskentelevät osa-aikaisesti rajatyöntekijöinä Saksassa sijaitsevassa yrityksessä. He ovat tämän perusteella ottaneet Saksasta hoitovakuutuksen. Heidän poikansa, joka asuu heidän kanssaan, on vammainen ja saa vanhempiensa vakuutuksen perusteella hoitovakuutuksesta etuuksia, joita on muun muassa hoitoavustus. Hänen vanhempansa toimivat itse kotona vapaaehtoiselta pohjalta hoitoa tarvitsevaa henkilöä avustavina kolmansina henkilöinä. KKH-hoitokassa, joka on tässä asiassa hoitovakuutuksen myöntänyt vakuutuslaitos, kieltäytyi suorittamasta siihen perustuen, että Gaumain-Cerri ja hänen puolisonsa avustivat hoitoa tarvitsevaa henkilöä, heidän hyväkseen vanhuusvakuutusmaksuja sen vuoksi, että Gaumain-Cerri ja hänen puolisonsa eivät asuneet Saksassa. SGB:n asian kannalta merkityksellisistä säännöksistä seurasi, että kun otettiin huomioon kyseisen toiminnan muu kuin ammattimainen luonne ja se, että Gaumain-Cerrillä ja hänen puolisollaan ei ollut asuinpaikkaa Saksassa, heillä ei ollut velvollisuutta eikä oikeutta ottaa lakisääteistä vanhuusvakuutusta. Kyseisen toiminnan muun kuin ammattimaisen luonteen perusteella heitä ei myöskään voitu pitää työntekijöinä, jotka voivat vedota asetuksen N:o 1408/71 säännöksiin.

10 Saksan kansalainen Barth puolestaan asuu Belgiassa Saksan rajan lähellä ja avustaa Saksassa eläkkeellä olevaa julkisessa palvelussuhteessa ollutta henkilöä. Hän saa viimeksi mainitulta noin 400 euron suuruista kuukausipalkkaa. SGB:n asian kannalta merkityksellisten säännösten mukaan myös Barthin avustustoimintaa pidetään muuna kuin ammattimaisena. Barth ei tee lisäksi muuta työtä. Hoitoa tarvitseva henkilö, jota hän avustaa, saa hoitovakuutukseen perustuvat etuutensa kahdelta elimeltä, jotka ovat Landesamt für Besoldung und Versorgung Nordrhein-Westfalen eläkkeellä olevien julkisessa palvelussuhteessa olleiden henkilöiden perussosiaaliturvasta vastaavana elimenä ja PAX Familienfürsorge Krankenversicherung (jäljempänä PAX) täydentävän vakuutuksen myöntävänä laitoksena sellaisen yksityisen sopimuksen perusteella, jonka tekeminen on pakollista ja jonka ehdot ovat lain mukaan samanlaiset kuin perussosiaalivakuutukseen sovellettavat ehdot. Gaumain-Cerrin osalta esitettyjä syitä vastaavista syistä, jotka liittyvät hänen

asuinpaikkaansa Saksan ulkopuolella, Landesversicherungsanstalt Rheinprovinz keskeytti niiden maksujen suorittamisen, joiden nojalla Barthilla oli ollut mahdollisuus hankkia eläkeoikeuksia ja joiden suorittamisesta PAX ja Landesamt olivat siihen saakka vastanneet.

11 Gaumain-Cerri ja Barth hakivat Sozialgericht Hannoverista ja Sozialgericht Aachenista muutosta niiden osalta tehtyihin kielteisiin päätöksiin ja vaativat, että hoitovakuutuksen olisi otettava vastattavakseen vanhuusvakuutusmaksuista siihen perustuen, että he avustavat hoitoa tarvitsevaa henkilöä.

12 Sozialgericht Hannover päätti näin ollen lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Voivatko, ja missä olosuhteissa, asetuksen N:o 1408/71 1 artiklassa käytetyt käsitteet sairausetuus tai vanhuusetuus tarkoittaa myös sosiaalivakuutuslaitoksen toiselle sosiaalivakuutuslaitokselle suorittamia etuuksia, kun vakuutettu saa tästä vain abstraktin ja välillisen edun (hoitokassa suorittaa eläkevakuutusmaksut muuten kuin ammattimaisesti toimivan avustajan puolesta)?

2) Seuraako primaarisessa tai sekundaarisessa yhteisön oikeudessa vahvistetusta syrjintäkiellon periaatteesta, että [1] kohdassa kuvatun kaltainen etuus on myönnettävä riippumatta siitä, harjoitetaanko etuuden perusteena olevaa toimintaa kotimaassa vai Euroopan unionin toisen jäsenvaltion alueella, ja riippumatta siitä, missä vakuutetulla tai välittömän edun saajalla on asuinpaikka?"

13 Myös Sozialgericht Aachen päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Sovelletaanko — — asetuksen — — N:o 1408/71 säännöksiä myös saksalaiseen hoitovakuutusjärjestelmään, kun vakuutussuoja hoidon tarpeen varalta perustuu (mahdollisesti osittain) Sozialgesetzbuch (Saksan sosiaaliturvalaki) — soziale Pflegeversicherung (hoidon tarpeen kattava sosiaalivakuutus) — (SGB XI):n 23 ja 110 §:n nojalla yksityiseen hoitovakuutussopimukseen?

2) Ovatko sosiaalimaksut, joita sosiaalivakuutuslaitosten on SGB XI:n 44 §:n ja Sozialgesetzbuch — Gesetzliche Rentenversicherung (lakisääteinen eläkevakuutusjärjestelmä) — (SGB VI):n 3 §:n 1 momentin 1 a kohdan nojalla maksettava muuten kuin ammattimaisesti toimivien avustajien hyväksi, asetuksen — — N:o 1408/71 4 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettuja sairausetuuksia? Mikäli näin on, voidaanko tällaisia etuuksia suorittaa myös sellaisten henkilöiden hyväksi, jotka toimivat avustajina siinä jäsenvaltiossa, jossa toimivaltainen sosiaalivakuutuslaitos sijaitsee, mutta jotka itse kuitenkin asuvat toisessa jäsenvaltiossa?

3) Ovatko SGB XI:n 19 §:ssä tarkoitetut avustavat henkilöt EY 39 artiklassa tarkoitettuja työntekijöitä? Mikäli he ovat, onko sen vuoksi kiellettyä, että heiltä evätään vanhuuseläkevakuutusmaksujen suorittamiseen liittyviä etuuksia sillä perusteella, että heidän asuinpaikkansa tai tavanomainen oleskelupaikkansa ei ole toimivaltaisen jäsenvaltion alueella?"

Ennakkoratkaisukysymykset

Tutkittavaksi ottaminen

14 Saksan hallitus toteaa, etteivät Sozialgericht Aachenin esittämät kysymykset ole merkityksellisiä. Kyseisen hallituksen mukaan Barthilla on jo kansallisen lainsäädännön perusteella oikeus siihen, että lakisääteiset vanhuusvakuutusmaksut suoritetaan, sen takia, että avustustoimintaa harjoitetaan Saksassa. Barthin asuinpaikalla ei ole vaikutusta ja hänen kanteensa olisi pitänyt hyväksyä.

15 Kuten yhteisöjen tuomioistuin on usein korostanut, EY 234 artiklassa määrätty menettely on yhteisöjen tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuinten välisen yhteistyön väline, jonka avulla yhteisöjen tuomioistuin esittää kansallisille tuomioistuimille ne yhteisön oikeuden tulkintaan liittyvät seikat, joita ne tarvitsevat ratkaistakseen niiden käsiteltäviksi saatetut asiat. Yhteisöjen tuomioistuimen tehtävänä ei sitä vastoin ole tässä menettelyssä tulkita jäsenvaltion sisäistä oikeutta ja poikkeustilanteita lukuun ottamatta kansallisen tuomioistuimen, jolla yksin on suoraan tiedossaan pääasian tosiseikat sekä osapuolten esittämät väitteet ja niiden perustelut ja jonka on vastattava annettavasta ratkaisusta, on arvioitava kaikki asiaan liittyvät seikat tuntien sen, mikä merkitys sen käsiteltävänä olevassa asiassa esille tulleilla oikeuskysymyksillä on, ja sen, onko ennakkoratkaisu tarpeen, jotta se voisi antaa tuomionsa (ks. erityisesti asia 53/79, Damiani, tuomio 14.2.1980, Kok. 1980, s. 273, 5 kohta). Tässä tapauksessa ei ole ilmeistä, että Sozialgericht Aachen olisi esittänyt kysymykset sellaisessa poikkeuksellisessa asiayhteydessä, joka oikeuttaisi jättämään ne tutkimatta.

Asiakysymys

16 Molempien ennakkoratkaisua pyytäneiden tuomioistuimien esittämät kysymykset koskevat pääasiassa kahta seikkaa.

17 Ensinnäkin nämä tuomioistuimet kysyvät, onko pääasioissa vallitsevissa olosuhteissa sen kaltaista etuutta, joka muodostuu siitä, että hoidon tarpeen kattavan vakuutuksen myöntänyt laitos ottaa vastattavakseen hoitoa tarvitsevaa henkilöä kotona hoitavan kolmannen henkilön vanhuusvakuutusmaksuista, pidettävä asetuksessa N:o 1408/71 tarkoitettuna sairausetuutena tai vanhuusetuutena. Sozialgericht Aachen kysyy erityisesti sitä, onko annettavan vastauksen kannalta merkitystä sillä, että edellä mainitun etuuden suorittaa yksityisoikeudellinen laitos, joka toimii PAX:n ehdoin Barthin avustamaan henkilöön nähden (Sozialgericht Hannoverin ja Sozialgericht Aachenin ensimmäinen kysymys ja Sozialgericht Aachenin toisen kysymyksen ensimmäinen osa).

18 Toiseksi ennakkoratkaisua pyytäneet tuomioistuimet kysyvät sitä, onko perustamissopimus ja erityisesti EY 39 artikla, asetus N:o 1408/71 tai muut johdetun oikeuden säännökset esteenä sille, että edellä mainittu etuus evätään sillä perusteella, että pääasiassa vallitsevissa olosuhteissa hoitoa tarvitseva henkilö tai kolmas henkilö, joka hoitaa häntä, asuu toimivaltaisen valtion ulkopuolella eli sen valtion ulkopuolella, jossa laitos, jossa hoitoa tarvitseva henkilö on vakuutettu hoidon tarpeen varalta, sijaitsee (Sozialgericht Hannoverin toinen kysymys ja Sozialgericht Aachenin toisen kysymyksen toinen osa ja kolmas kysymys).

Asetuksen N:o 1408/71 sovellettavuus pääasioissa vallitsevan kaltaisissa olosuhteissa hoitoa tarvitsevaa henkilöä avustavan kolmannen henkilön vanhuusvakuutusmaksujen suorittamiseen

19 Asiassa C-160/96, Molenaar, 5.3.1998 annetussa tuomiossa (Kok. 1998, s. I-843), joka oli vastaus ennakkoratkaisukysymykseen, joka esitettiin riita-asiassa, joka koski kieltäytymistä maksaa hoitoavustusta hoitovakuutusjärjestelmän piiriin kuuluville henkilöille sillä perusteella, etteivät he asuneet Saksassa, yhteisöjen tuomioistuin totesi seuraavaa:

"22 – — tässä asiassa hoitovakuutukseen perustuvilla etuuksilla pyritään parantamaan hoidon tarpeessa olevien henkilöiden itsenäisyyttä ja muun muassa taloudellista riippumattomuutta. Käyttöön otetulla järjestelmällä on erityisesti tarkoitus tukea ennaltaehkäisemistä ja kuntouttamista hoidon sijasta ja tukea kotihoitoa laitoshoidon sijasta.

23 Hoitovakuutuksesta korvataan kokonaan tai osittain vakuutetun hoidon tarpeesta aiheutuvat tietyt kulut, kuten kotona, erikoissairaaloissa tai -laitoksissa annetusta hoidosta aiheutuneet kulut, vakuutetulle välttämättömien varusteiden hankintakulut ja vakuutetun asunnon kunnostamiskulut, ja maksetaan kuukausittain taloudellinen tuki, jonka avulla vakuutettu voi valita vapaasti hoitomuodon ja esimerkiksi maksaa tavalla tai toisella palkkaa häntä avustaville henkilöille. Hoitovakuutusjärjestelmä kattaa lisäksi tiettyjen tällaisten kolmansien henkilöiden vakuuttamisen tapaturman, vanhuuden ja työkyvyttömyyden varalta.

24 Tämänkaltaisilla etuuksilla pyritään ennen kaikkea täydentämään sairausvakuutusetuuksia, joita käsitellään hallinnollisesti yhdessä, ja parantamaan

tällä tavoin hoidon tarpeessa olevien henkilöiden terveydentilaa ja elämän laatua.

25 Näin ollen, vaikka tällaisilla etuuksilla onkin omia erityispiirteitä, niitä on pidettävä asetuksen N:o 1408/71 4 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettuina sairausetuuksina."

20 Tästä tuomiosta ilmenee, että myös sellaiset hoitovakuutuksen mukaisesti annettavan kaltaiset etuudet, joilla on tarkoitus vakuuttaa vanhuuden varalta hoitoa tarvitsevaa henkilöä avustava kolmas henkilö, ovat hoitoa tarvitsevan henkilön saamia asetuksen N:o 1408/71 4 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettuja "sairausetuuksia". Nyt käsiteltävänä olevaan asiaan ei liity sellaisia erityisiä seikkoja, joiden johdosta kyseistä arviointia pitäisi muuttaa.

21 Erityisesti on todettava, että kuten PAX korostaa, se, että tällaisesta etuudesta hyötyy henkilökohtaisesti hoitoa tarvitsevaa henkilöä avustava kolmas henkilö, ei muuta millään tavalla sitä, että henkilö, jonka hoidon tarve on peruste kaikkien hoitoetuuksien myöntämiselle, hyötyy tällä tavoin järjestelystä, jolla on tarkoitus auttaa häntä saamaan mahdollisimman edullisin ehdoin hänen terveydentilansa kannalta tarpeelliset hoidot. Kyseinen etuus kuuluu näin ollen tämän perusteella sairausvakuutuksen piiriin. Sama toteamus pätee lisäksi varsinaisen hoitoavustuksen osalta silloin kun hoitoavustusta käytetään kokonaan tai osittain hoitoa tarvitsevaa henkilöä avustavan kolmannen henkilön palkan maksamiseen, mikä on tilanne Barthin osalta.

22 Samoin se, että hoitovakuutuksen myöntää joskus kokonaan tai osittain yksityinen vakuutuksenantaja yksityisen sopimuksen perusteella, ei voi tässä tapauksessa merkitä sitä, ettei asetusta N:o 1408/71 voida soveltaa, silloin kun tällaisen sopimuksen tekeminen perustuu suoraan kyseisen sosiaaliturvalainsäädännön soveltamiseen. Tältä osin toisin kuin Kreikan hallitus on yhteisöjen tuomioistuimelle esittämissään huomautuksissa olettanut, kyseinen velvollisuus ei perustu asetuksen N:o 1408/71 1 artiklan j kohdan toisessa alakohdassa kyseessä olevan kaltaisiin työmarkkinasopimusten määräyksiin, jotka on lähtökohtaisesti suljettu kyseisen asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle.

23 Ennakkoratkaisua pyytäneiden tuomioistuimien esittämien kysymysten ensimmäiseen ryhmään, josta on esitetty yhteenveto tämän tuomion 17 kohdassa, on näin ollen vastattava siten, että pääasioissa vallitsevissa olosuhteissa sen kaltainen etuus, joka muodostuu siitä, että hoitovakuutuksen myöntänyt laitos ottaa vastattavakseen hoitoa tarvitsevaa henkilöä kotona hoitavan kolmannen henkilön vanhuusvakuutusmaksuista, on hoitoa tarvitsevan henkilön saama sairausetuus, johon sovelletaan asetusta N:o 1408/71.

Mahdollisuus kieltäytyä suorittamasta hoitoa tarvitsevaa henkilöä avustavan kolmannen henkilön vanhuusvakuutusmaksuja sillä perusteella, että jompikumpi näistä henkilöistä asuu muun kuin toimivaltaisen jäsenvaltion alueella

24 Aluksi on välttämätöntä tutkia Gaumain-Cerrin kaltaisen tapauksen osalta sitä, onko hoitoa tarvitsevaa henkilöä avustavan kolmannen henkilön vanhuusvakuutusmaksujen suorittamiseen sovellettava hoitoa tarvitsevan henkilön asuinvaltion lainsäädäntöä vai toimivaltaisen valtion lainsäädäntöä kyseisten lainsäädäntöjen ollessa tällaisessa tapauksessa erilaiset.

25 Tältä osin on todettava, että edellä mainitussa asiassa Molenaar annetussa tuomiossa yhteisöjen tuomioistuinta pyydettiin tutkimaan, oliko erilaisia hoitovakuutukseen perustuvia etuuksia pidettävä luontoissairausetuuksina vai rahasairausetuuksina. Asetuksen N:o 1408/71 19 ja 20 artikla koskevat palkattujen työntekijöiden tai itsenäisten ammatinharjoittajien sekä heidän perheenjäsentensä sairaus- ja äitiysvakuutuksen osalta tilanteita, joissa asianomaiset henkilöt asuvat muussa jäsenvaltiossa kuin toimivaltaisessa valtiossa etenkin rajatyöntekijöinä, ja niiden mukaan asiaan sovellettava lainsäädäntö voi vaihdella sen perusteella, ovatko etuudet luontoisetuuksia vai rahaetuuksia.

26 Yhteisöjen tuomioistuin totesi edellä mainitussa asiassa Molenaar seuraavaa:

"31 Asiassa 61/65, Vaassen-Göbbels, 30.6.1966 antamassaan tuomiossa (Kok. 1966, s. 377, erityisesti s. 400, Kok. Ep. I, s. 263, erityisesti s. 272) yhteisöjen tuomioistuin on jo todennut asetusta N:o 1408/71 edeltäneen ja samalla tavalla muotoillun siirtotyöläisten sosiaaliturvasta 25 päivänä syyskuuta 1958 annetun neuvoston asetuksen N:o 3 (EYVL 1958, 30, s. 561) osalta, että luontoisetuuden käsite ei sulje pois etuuksia, jotka etuudesta vastuussa oleva laitos suorittaa muun muassa vastaamalla itse kustannuksista tai korvaamalla ne, ja että rahaetuuden käsitteeseen kuuluvat ennen kaikkea etuudet, jotka on tarkoitettu korvaamaan sairaan työntekijän palkan menetystä.

32 Kuten edellä — — on todettu, hoitovakuutukseen perustuviin etuuksiin kuuluu asianomaisen henkilön hoidon tarpeesta aiheutuvista kustannuksista ja muun muassa terveydentilasta johtuvista sairaskuluista vastaaminen tai niiden korvaaminen. Tällaiset etuudet, joilla pyritään kattamaan vakuutetun sekä kotona että erityisessä laitoksessa saamasta hoidosta, varusteiden hankinnasta ja asunnon kunnostamisesta aiheutuvat kustannukset, kuuluvat kiistatta asetuksen N:o 1408/71 19 artiklan 1 kohdan a alakohdassa — — tarkoitettujen luontoisetuuksien käsitteeseen.

33 Vaikka myös hoitoavustuksella on tarkoitus kattaa tietyt hoidon tarpeesta aiheutuvat ja erityisesti kolmannen henkilön antamaan apuun liittyvät kulut eikä suinkaan korvata etuudensaajan ansionmenetystä, sillä on kuitenkin ominaisuuksia, jotka erottavat sen sairausvakuutukseen perustuvista luontoisetuuksista.

34 Ensinnäkin avustus maksetaan säännöllisin väliajoin, eikä se edellytä, että tietyt kulut, kuten hoitokulut, maksetaan etukäteen, eikä varsinkaan, että näiden kulujen suorittamisesta pitäisi esittää tositteet. Toiseksi avustuksen määrä on kiinteä, eli se ei riipu kulujen määrästä, joka on todellisuudessa aiheutunut jokapäiväisistä tarpeista huolehtimisesta. Kolmanneksi etuudensaaja voi käyttää melko vapaasti hänelle näin myönnetyt rahasummat. Erityisesti, kuten Saksan hallitus on itse todennut, etuudensaaja voi käyttää hoitoavustuksen palkitakseen perheenjäsentään tai läheistään, joka auttaa häntä vapaaehtoisesti.

35 Hoitoavustus on näin ollen rahallinen tuki, jonka avulla voidaan parantaa kokonaisvaltaisesti hoidon tarpeessa olevien henkilöiden elintasoa siten, että heidän terveydentilastaan aiheutuneet ylimääräiset kustannukset korvataan.

36 Näin ollen on todettava, että hoitoavustuksen kaltainen etuus kuuluu asetuksen N:o 1408/71 19 artiklan 1 kohdan b alakohdassa — — tarkoitettuihin rahana maksettaviin sairausetuuksiin."

27 Myös sellaisen kolmannen henkilön vanhuusvakuutusmaksuista vastaamista, jota hoitoa tarvitseva henkilö käyttää avustajanaan kotonaan, on sinällään pidettävä sairausvakuutukseen perustuvana rahaetuutena sen vuoksi, että se on varsinaiseen hoitoavustukseen nähden liitännäinen siinä mielessä, että sillä täydennetään suoraan hoitoavustusta siltä osin kuin on kyse yhdestä hoitoavustuksen mahdollisista käyttömuodoista eli siitä, että kolmatta henkilöä käytetään kotona avustajana, ja sillä on tarkoitus helpottaa kyseiseen käyttömuotoon turvautumista.

28 Asetuksen N:o 1408/71 19 artiklan 1 kohdan b alakohdasta ja 2 kohdasta seuraa kuitenkin, että muun jäsenvaltion kuin toimivaltaisen jäsenvaltion alueella asuvan työntekijän perheenjäsenten on voitava saada kyseisessä asuinvaltiossa sairausvakuutukseen perustuvat rahaetuudet toisen jäsenvaltion toimivaltaisesta laitoksesta sen soveltaman lainsäädännön mukaisesti, jollei heillä ole oikeutta tällaisiin etuuksiin sen valtion lainsäädännön mukaan, jonka alueella he asuvat. Näin ollen hoitovakuutusta koskevan Saksan lainsäädännön mukaan saksalaisen toimivaltaisen laitoksen on otettava vastatakseen sellaisen kolmannen henkilön vanhuusvakuutusmaksuista, joka avustaa Ranskassa asuvaa hoitoa tarvitsevaa henkilöä, joka on saksalaisen hoitovakuutuksen piiriin kuuluvan työntekijän perheenjäsen, ikään kuin edellä mainittu hoitoa tarvitseva henkilö asuisi Saksassa, jollei kyseisellä hoitoa tarvitsevalla henkilöllä ole oikeutta vastaavaan etuuteen Ranskan lainsäädännön mukaan.

29 Oikeudenkäyntiasiakirjoista ei ilmene, että ensimmäisessä pääasiassa KKH-hoitokassa olisi väittänyt, että Ranskan lainsäädännön mukaan olisi mahdollista ottaa vastattavaksi Gaumain-Cerrin vanhuusvakuutusmaksuista sen perusteella, että hän avustaa hoitoa tarvitsevaa poikaansa. Tällaisen mahdollisuuden puuttuessa on näin ollen sovellettava toimivaltaisen valtion eli tässä tapauksessa Saksan lainsäädäntöä edellä olevassa kohdassa mainituin edellytyksin.

30 Siltä osin kuin on kyse Barthin avustamaa henkilöä koskevan tapauksen kaltaisesta tapauksesta, on selvää, että asiassa on sovellettava toimivaltaisen valtion eli myös tässä tapauksessa Saksan, jossa kyseinen hoitoa tarvitseva henkilö asuu, lainsäädäntöä.

31 Näin ollen tilanteessa, jossa on sovellettava toimivaltaisen valtion lainsäädäntöä, on vielä tutkittava sitä, voiko toimivaltainen laitos kieltäytyä myöntämästä hoitovakuutukseen perustuvaa erityisetuutta eli kieltäytyä suorittamasta hoidon tarpeessa olevaa henkilöä avustavan kolmannen henkilön vanhuusvakuutusmaksuja sillä perusteella, että kyseinen kolmas henkilö ei asu toimivaltaisen jäsenvaltion alueella.

32 Tähän on vastattava kielteisesti joka tapauksessa pääasioissa esillä olevien tapausten kaltaisissa tilanteissa ilman, että olisi tarvetta ottaa kantaa siihen, kuten eräät yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksiaan jättäneistä väliintulijoista ovat tehneet, voidaanko kyseessä olevia kolmansia henkilöitä pitää EY 39 artiklassa tai asetuksessa N:o 1408/71 tarkoitettuina työntekijöinä.

33 On näet selvää, että pääasioissa kyseisillä kolmansilla henkilöillä on EY 17 artiklassa myönnetty unionin kansalaisuus.

34 Unionin kansalaisen aseman nojalla samassa tilanteessa olevat jäsenvaltioiden kansalaiset voivat perustamissopimuksen asiallisella soveltamisalalla saada osakseen saman oikeudellisen kohtelun, jollei tätä koskevista nimenomaisesti määrätyistä poikkeuksista muuta johdu (ks. erityisesti asia C-224/98, D'Hoop, tuomio 11.7.2002, Kok. 2002, s. I-6191, 28 kohta).

35 Pääasioissa esillä olevien tapausten kaltaisissa tilanteissa kieltäytyminen vastaamasta hoitoa tarvitsevaa henkilöä avustavan kolmannen henkilön vanhuusvakuutusmaksuista pelkästään sillä perusteella, ettei kyseinen kolmas henkilö asu sen

toimivaltaisen valtion alueella, jonka lainsäädäntöä sovelletaan, johtaa siihen, että samassa tilanteessa olevia henkilöitä kohdellaan eri tavalla eli tilanteessa, jossa toimivaltaisen valtion lainsäädännön soveltamisalaan kuuluvan hoitovakuutukseen piiriin kuuluvia henkilöitä hoidetaan kyseisessä lainsäädännössä tarkoitetulla tavalla muuten kuin ammattimaisesti. Tässä yhteydessä hoitoa tarvitsevia henkilöitä avustavien kolmansien henkilöiden harjoittaman toiminnan tarkoitus huomioon ottaen kyseisten kolmansien henkilöiden asuinpaikkaa koskeva arviointiperuste ei näet ole tieto, jolla eri tilanteet erotetaan objektiivisesti toisistaan ja joka oikeuttaa erilaisen kohtelun, vaan se merkitsee sellaista toisiinsa rinnastettavien tilanteiden erilaista kohtelua, jota on pidettävä yhteisön oikeudessa kiellettynä syrjintänä.

36 Ennakkoratkaisua pyytäneiden tuomioistuinten esittämien kysymysten toiseen ryhmään, josta on esitetty yhteenveto tämän tuomion 18 kohdassa, on näin ollen vastattava siten, että silloin kun on kyse sellaisista saksalaiseen hoitovakuutukseen perustuvien etuuksien kaltaisista etuuksista, jotka pääasioissa vallitsevissa olosuhteissa annetaan vakuutetulle, joka asuu toimivaltaisen valtion alueella, tai henkilölle, joka asuu toisen jäsenvaltion alueella ja joka kuuluu kyseisen vakuutukseen piiriin työntekijän perheenjäsenenä, perustamissopimuksen ja erityisesti EY 17 artiklan sekä asetuksen N:o 1408/71 kanssa on ristiriidassa se, että toimivaltainen laitos kieltäytyy ottamasta vastattavakseen sellaisen jäsenvaltion kansalaisen vanhuusvakuutusmaksuista, joka on kyseisten etuuksien edunsaajaa hoitava kolmas henkilö, sillä perusteella, että kyseinen kolmas henkilö tai mainittu edunsaaja asuu muussa jäsenvaltiossa kuin toimivaltaisessa valtiossa.

Oikeudenkäyntikulut

37 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Saksan ja Kreikan hallituksille sekä komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisissa tuomioistuimissa vireillä olevien asioiden käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisten tuomioistuimien asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto),

on ratkaissut Sozialgericht Hannoverin ja Sozialgericht Aachenin 12.12.2001 ja 18.1.2002 tekemillään päätöksillä esittämät kysymykset seuraavasti:

1) **Pääasioissa vallitsevissa olosuhteissa sen kaltainen etuus, joka muodostuu siitä, että hoitovakuutuksen myöntänyt laitos ottaa vastattavakseen hoitoa tarvitsevaa henkilöä kotona hoitavan kolmannen henkilön vanhuusvakuutusmaksuista, on hoitoa tarvitsevan henkilön saama sairausetuus, johon sovelletaan sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annettua neuvoston asetusta (ETY) N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2.12.1996 annetulla neuvoston asetuksella (EY) N:o 118/97.**

2) **Silloin kun on kyse sellaisista saksalaiseen hoitovakuutukseen perustuvien etuuksien kaltaisista etuuksista, jotka pääasioissa vallitsevissa olosuhteissa annetaan vakuutetulle, joka asuu toimivaltaisen valtion alueella, tai henkilölle, joka asuu toisen jäsenvaltion alueella ja joka kuuluu kyseisen vakuutukseen piiriin työntekijän perheenjäsenenä, perustamissopimuksen ja erityisesti EY 17 artiklan sekä asetuksen N:o 1408/71, sellaisena kuin se**

on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna asetuksella N:o 118/97, kanssa on ristiriidassa se, että toimivaltainen laitos kieltäytyy ottamasta vastattavakseen sellaisen jäsenvaltion kansalaisen vanhuusvakuutusmaksuista, joka on kyseisten etuuksien edunsaajaa hoitava kolmas henkilö, sillä perusteella, että kyseinen kolmas henkilö tai mainittu edunsaaja asuu muussa jäsenvaltiossa kuin toimivaltaisessa valtiossa.

Timmermans Puissochet Schintgen

Macken Colneric

Julistettiin Luxemburgissa 8 päivänä heinäkuuta 2004.

R. Grass

kirjaaja

C. W. A. Timmermans

toisen jaoston puheenjohtaja